

İkinci Toplantı

Saat: 16¹⁵ - 17⁴⁵

Başkan : *B. Saffet Arıkan*

Sekreterler : *Bn. Esma Nayman*
B. Faik Reşit Unat

Başkan — Celse açılmıştır.

Kurum Genel Sekreterliğinin raporunu şimdi dinlediniz. Bu rapor muhtelif parçalardan tereküp eder ve her parça şimdi seçeceğiniz encümenlerin işleriyle ilgilidir. Raporun bu encümenlere tevdiini reyinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsınlar. . . Kabul etmeyenler. . . Kabul edilmiştir.

Komisyonların Seçimi

Başkan — Ruznamenin sekizinci maddesine geçiyoruz. Bu maddede Kurultay komisyonlarının seçimi vardır.

İbrahim Necmi Dilmen — Muhterem arkadaşlar; Kurultay yeni toplandı. İçimizde birbirlerini tanıyanlar ve tanımayanlar var. Onun için, ancak bir rehber mahiyetinde olmak üzere, bir namzet listesi hazırladık. Seçimi yapılacak başlıca yedi komisyon vardır. Bunların bir kısmı ilmi, bir kısmı da idari komisyonlardır. İlmî komisyonların en büyüğü, Kurultaya şeref veren büyük ecnebi âlimlerin toplanacağı, «Güneş - Dil Teorisi ve Dil Karşılaştırmaları Komisyonu»dur. Ondan sonra Lûgat - Filoloji, Gramer - Sentaks ve Terim komisyonları vardır. İdari olan komisyonlar da Bütçe, Tüzüğü, Önergeler ve Dilergeler komisyonlarıdır.

Bunlar için düşündüğümüz namzet listesini takdim ediyorum. Heyeti Umumiye tabii muhtardır. Maksudumuz burada arânın dağılmasın temin etmek ve birbirini tanımayan arkadaşların tanışmasına vesile vermektir.

Başkan — Genel Sekreterin şimdi izah ettiği gibi, komisyonlar işinde bir kolaylık olmak üzere bu komisyonlara seçilecek arkadaşların namzet listesi okunacaktır. Evvelâ bu usulü kabul buyuranlar lûtfen el kaldırınsınlar. . . Kabul etmiyenler. . . Kabul edilmiştir.

Şimdi encümenlere seçilecek arkadaşların isimlerini okutup reyinize arzedeceğim.

Güneş Dil - Teorisi ve Dil Karşılaştırmaları Komisyonu

Prof. Abdülkadir İnan	<i>Kurum Başuzmanı</i>
Agop Dilaçar	<i>İngilizce Profesörü</i>
Ahmet Cevat Emre	<i>Çanakkale Saylavı</i>
Prof. Anagnastopulos	<i>Atina Üniversitesi Filoloji Profesörü</i>
Dr. Bartalini	<i>Istanbul Üniversitesi Profesörle- rinden</i>
Dr. Bombaçi	<i>Napoli Şark Enstitüsü Profesörle- rinden</i>
Ercüment Ekrem Talu	<i>Muharrir</i>
Bn. Esmâ Nayman	<i>Seyhan Saylavı</i>
Dr. Giese	<i>Prusya Akademisi Üyelerinden</i>
Hasan Cemil Çambel	<i>Türk Tarih Kurumu Başkanı</i>
Prof. Hacı Gabidullin	<i>Moskova Devlet Üniversitesi Şark Tarihi Profesörü</i>
Prof. Hasan Reşit Tankut	<i>Maraş Saylavı</i>
Prof. Hilaire de Barenton	<i>Sümeroloğ</i>
Hüseyin Namık Orkun	<i>Öğretmen</i>
Prof. İbrahim Necmi Dilmen	<i>Burdur Saylavı</i>
İsmail Hakkı Cendey	<i>Emekli Albay</i>
İsmail Hami Danişment	<i>Muharrir</i>
Prof. Jean Deny	<i>Paris Şark Dilleri Okulu Profesörü</i>
Dr. Kıvergiç	<i>Filolog</i>
Prof. Koji Okubo	<i>Profesör</i>
Mehmet Ali Ağakay	<i>Göz Hekimi</i>
Prof. Meşçaninof	<i>Sovyetler Birliği İlimler Akademisi Üyelerinden</i>
Dr. Miateff	<i>Sofya Millî Kütüphanesi Şark Kısmı Şefi</i>
Bn. Mihri Pektaş	<i>Malatya Saylavı</i>
Muzaffer Muhittin Dalkılıç	<i>Muharrir</i>
Profesör Naim Onat	<i>Konya Saylavı</i>
Profesör Németh	<i>Budapeşte Üniversitesi Felsefe Fa- kültesi Dekanı</i>

Prof. Saim Ali Dilemre
Prof. Samoiloviç

Sir Denison Ross

Prof. Yusuf Ziya Özer
Prof. Zayonçkovski

Erzurum Saylavı
Sovyetler Birliği İlimler Akademisi
Üyelerinden
Londra Şark Dilleri Okulu Direk-
törü
Eskişehir Saylavı
Varşova Üniversitesi Profesörlerin-
den

Başkan — Şimdi isimleri okunan arkadaşların Güneş - Dil Teorisi ve dil karşılaştırmaları komisyonuna seçilmelerini reyinize arzedeceğim.

Bu arkadaşların encümene seçilmesini kabul buyuranlar. . . Etmiyenler. . . İttifakla kabul edilmiştir.

Gramer - Sentaks komisyonu

Ali Ulvi
Besim Atalay
Emin Dalkılıç
Bn. Fakihe Öymen
Fazıl Ahmet Aykaç
Hakkı Süha
Hıfzı Tevfik
M. Behçet Yazar
Yahya Saim Ozanoğlu

Öğretmen
Kütahya Saylavı
İstanbul Saylavı
Elâziz Saylavı
Öğretmen
Boğaziçi Lisesi Direktörü
Öğretmen
Öğretmen

Başkan — Şimdi isimleri okunan arkadaşların Gramer - Sentaks Komisyonuna seçilmelerini reyinize arzedeceğim. Kabul buyuranlar. . . Etmiyenler. . . Kabul edilmiştir.

Lâgat - Filoloji Komisyonu

Ali Canip Yöntem
Bn. Behice Köprülü
Prof. Fuat Köprülü
Hasan Âli Yücel
Hasan Fehmi Turgal
İzzet Ulvi Aykurt
Kâzım Nami Duru
Prof. Ragıp Hulûsi Özdem
Reşat Nuri Güntekin

Ordu Saylavı
Öğretmen
Kars Saylavı
İzmir Saylavı
Kültür Bakanlığı Kitapsaraylar
Direktörü
Afyon Saylavı
Manisa Saylavı
İstanbul Üniversitesi Profesörlerin-
den
Kültür Enspektörü

Başkan — Bu arkadaşların Lûgat - Filoloji Komisyonuna intihabını kabul edenler. . . Etmeyenler. . . Bu arkadaşlar bu komisyona seçilmişlerdir.

Terim Komisyonu

Dr. Âkil Muhtar	<i>Profesör</i>
Avni Refik Bekman	<i>Kültür Kurulu Üyelerinden</i>
Bn. Dr. Fatma Memik	<i>Edirne Saylavı</i>
General Fuat Erden	<i>Harp Akademisi Komutanı</i>
Halil Vedat	<i>Kültür Bakanlığı Şube Direktörlerinden</i>
Dr. Kemal Cenap	<i>Profesör</i>
Naci Eldeniz	<i>Seyhan Saylavı</i>
Refer Ülgen	<i>Urfa Saylavı</i>
Yaşar	<i>Manisa Saylavı</i>

Başkan — Bu arkadaşların Terim Komisyonuna seçilmelerini kabul edenler. . . Etmeyenler. . . Bu arkadaşlar bu komisyona seçilmişlerdir.

Önergeler ve Dilergeler Komisyonu

Faik Reşit Unat	<i>Kültür Bakanlığı Yayın Direktörü</i>
Hüseyin Namık Orkun	<i>Öğretmen</i>
Hüseyin Pektaş	<i>Öğretmen</i>
Bn. Saadet Zihni	<i>Öğretmen</i>
Şeref Aykut	<i>Edirne Saylavı</i>

Başkan — Bu arkadaşların Önergeler ve Dilergeler Komisyonuna seçilmesini kabul edenler. . . Etmeyenler. . . Bu arkadaşlar da bu komisyona seçilmiştir.

Bütçe Komisyonu

Ali Rıza Erten	<i>Mardin Saylavı</i>
Bn. Benal Arıman	<i>İzmir Saylavı</i>
Refik Ahmet	<i>İstanbul Şehir Kurulu Üyelerinden</i>
Salâh Cimcoz	<i>İstanbul Saylavı</i>
Tahsin Berk	<i>Elâziz Saylavı</i>

Başkan — Bu arkadaşların Bütçe Komisyonuna seçilmelerini kabul edenler. . . Etmeyenler. . . Bu arkadaşlar Bütçe Komisyonuna seçilmişlerdir.

Tüzüğü Komisyonu

Prof. Cemil Bilsel
İhsan Sungu
İsmail Müştak Mayakon
Bn. Nakiye Elgün
Dr. Şükrü Şenozan

Üniversite Rektörü
Kültür Kurulu Başkanı
Siirt Saylavı
Erzurum Saylavı
Kastamonu Saylavı

Başkan — Bu üyelerin Tüzüğü Komisyonuna seçilmesini kabul buyuranlar. . . Kabul edilmiştir. Bu suretle teşkil buyurduğunuz yedi komisyon derhal faaliyete geçebilir ve usulü dairesinde başkanlarını, raporörlarlerini ve sekreterlerini intihap ile çalışmalarına başlayabilir.

Tezler hakkında izabat

Başkan — Ruznamenin 9 uncu maddesinde Kurultaya sunulan tezler vardır. Bunun hakkında Genel Sekreter heyeti celileye maruzatta bulunacaktır.

Genel Sekreter İbrahim Necmi Dilmen — Arkadaşlar, evvelce ilân edildiği ve Kurultay programında yazılı olduğu üzere, gelen tezler birer birer Genel Merkez Kurulunca tetkik edildi. Bunlar üç kısma ayrıldı. Bir kısmı, mevzuun ehemmiyeti ve zamanın müsaadesi nazarı dikkate alınarak, doğrudan doğruya genel toplantı programına alındı. Bunların isimlerini elinizdeki kılavuzun başında bulunan gündemde görüyorsunuz.

Bunlar üç seriye ayrılmıştır. Birinci seri Kurum namına okunacak olanlardır. Onların isimlerini okuyorum:

1. Din ve medeniyet bakımından güneş. . . *Yusuş Ziya Özer*
2. Güneş - Dil Teorisinin ana hatları *İbrahim Necmi Dilmen*
3. Güneş - Dil Teorisine göre pankronik usulle Paleo - Sosyolojik dil tetkikleri. . . *Hasan Reşit Tankut*
4. Güneş - Dil Teorisine göre Türkçe - Arapça karşılaştırmalar *Naim Onat*
5. Terminoloji ve Güneş - Dil Teorisi. . . . *Abmet Cevat Emre*
6. (V. + K.) eki kanunu. *Abdülkadir İnan*
7. Güneş - Dil Teorisinin analiz metodu tatabikarı *İ. müştak Mayakon*
8. Güneş - Dil Antropolojisi. *Agop Dilaçar*
9. Güneş - Dil Teorisi karşısında Grek dilinin bazı hususiyetleri *Mehmet Ali Ağakay*
10. İşaret dili ve tasrifsiz fiil. *İsmail Hami Danişment*

İkinci seri, Kurultayı şereflendiren muhterem ecnebi bilgin misafirlerimizin irat edecekleri nutuklar, konferanslar, etütler ve tezlerdir. Bunların listesi ayrıca hazırlanıp Başkanlık Kuruna sunulacaktır.

Uçuncü seri, hariçten gelip Genel Merkez Kurulunca genel toplantıda okunması münasip görülen tezlerdir. Bunların isimleri de şunlardır:

1. Güneş - Dil Teorisinin esaslarına ait itirazlar bakımından tetkiki. *M. Muhittin Dalkılıç*
2. Güneş - Dil Teorisinin tarihe tatbiki. *İsmail Hakkı Cendey*
3. Eri Dilinin mahiyeti ve Ural - Altay dil zümresiyle münasebeti *Saffet Engin*

Bunlardan başka Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi İrdemenlerinden Bayan Vecihe Kılıçoğlu ile Bayan Sabahat Türkayın birer örnek etüdü de genel toplantı programına alınmıştır.

Tezlerin ikinci kısmı, mevzuuna ve vaktin müsaadesine nazaran, genel toplantı programına alınamıyan, fakat esasları Kurultayca bilinmesi gereken tezlerdir. Bunlar, şimdi seçilen komisyonlara verilmiştir.

Bu kısma giren tezler de şunlardır:

1. Türkçe cümlede fiillerin yeri. *Arif Nihat Asya*
(Gramer Komisyonuna)
2. Türk dilinin sentaksı *Yabya Saim Ozanoğlu*
(Gramer Komisyonuna)
3. Harflerimize bir vokal ilâvesi *Emin Dalkılıç*
(Gramer Komisyonuna)
4. Güneş - Dil Teorisi esaslarına göre dilin kuruluşu üzerine mukayeseli etüt tecrübesi. (Güneş - Dil Komisyonuna) *Abmet Cevat Emre*
5. Türk dilinin kuruluşuna dair yeni hakikatler ve ana dil. (Güneş - Dil Komisyonuna). *Hakkı Nezih*

Bunların haricinde elimizde 11 tez daha vardır. Fakat bunlar gerek zamanın ademi müsaadesi ve gerek mevzularının daha ziyade Kurumun daimî mesaisine taallûku itibariyle, Kurultayın nihayetinde seçilecek yeni Genel Merkez Kuruluna tevdi edilecektir. Bunların isimleri şunlardır:

1. Türk dilinin yeryüzü dilleri arasındaki yeri *Gıyas Sager*
2. Harflerimizin manaları *Hüsam Yasar*

3. Türk dili ilk kültür dilidir. Şeref Ergenekon
4. Dil devriminin amaçları ve dilimizin ihtiyaçları, Türk dilinin istorik ve preistorik tekâmülü Bedros Zeki Usman
5. Sumer dilinin Bâbil dili üzerine tesiri. . . Dr. Şükrü Akkaya
6. Batı dillerine geçmiş Türkçe deyimler . . . Saffet Tuna
7. "Kut" kökünün Türkçede ve yat dillerde izleri Edip Serdengeçti
8. Güneş - Tanrıdan, Güneş - Dile Kâzım Namî Duru
9. Genel dil bilgisi Saim Ali Dilemre
10. Türk dilinin dünya dilleri üzerine tesiri ve Etrüsk dili Baha Arıkan
11. Türkçe hakkında bir tez Erhan Sanater

Tezleri ve idari mevzuları tetkik için toplanacak komisyonların yarın saat 10 da Genel Sekreterlik Bürosuna teşekkürlerini rica ederim.

İlk mesai yoluna konduktan sonra her komisyon kendi ihtisası dahilinde çalışmağa başlar.

Bunlar hakkında bu malûmat arz edildikten sonra Kurultay ruznamesi maddelerinin okunması sırası gelmiş oluyor.

Başkan — Tezler hakkında Genel Sekreterliğin maruzatına yüksek heyetinizce ıtıla hâsıl olmuştur.

Şimdi Türk Dil Kurumu adına söylenecek tezlere başlanacaktır. Bu tezlere başlamazdan evvel, hepimize sunulan Kurultay Kılavuzunda Kurultay üyelerinin müzakere esnasında ne yolda hareket edecekleri hakkında mevcut iki, üç maddeyi hatırlatmağı faydalı buluyorum. Müsaa-denizle bunlar okunacaktır.

32 — Kurultay gündemi, Genel Merkez Kurulunca hazırlanır. Bu gündeme başka maddeler katmak, yahut sırayı değiştirmek veya bazı maddeleri çıkarmak, Kurultayın kararına bağlıdır.

33 — Kurultayda esas ilmi tezlerin üyelere bildirilmesidir. Bunların incelenmesi komisyonlarda yapılır. Bununla beraber tezlerin herbir grubunun bitiminde istek edenler o tez grubu üzerine düşüncelerini Kurultaya bildirebilirler. Ancak bu düşüncelerin esaslarını ve buna göre bir önergeleleri varsa onun mahiyetini bir dilerge ile Kurultay Başkanlığına bildirmeleri şarttır.

34 — Söz almak isteyenler kendilerine sunulan zarf içindeki fişe adını ve işi ve ne hakkında söz söylemek istediğini yazarak Kurultay

Sekreterliğine verirler. Söz isteyenler, Başkanlığın kendilerine söz vermesini beklemelidirler.

35 — Kurultay toplantı zamanına göre sözün uzamaması için söze bir müddet tayin etmek ve sadetten dışarı olan sözleri kesmek ve müzakerayı yönetmek Başkanlığın hakkıdır.

Başkan — Buna da itıla hâsıl olmuştur.

Ruzname mucibince Kurum adına söylenecek tezlere başlıyoruz.

Söz Profesör Yusuf Zıya Özer'indir.

DİN VE MEDENİYET BAKIMINDAN GÜNEŞ

Profesör Yusuf Ziya Özer (Eskişehir Saylavı) — Atatürk, Bayanlar, Baylar;

Tabiate şöylece yakından temas eden bir adam için kâinatın yıkıcı veya koruyucu kuvvetleri karşısında bin türlü heyecan duymamak, bin türlü havfü hayret hisleriyle onun azametine tapmamak mümkün değildir. Bunları hissetmek için ne san'atkâr, ne âlim, ne feylesof olmak lâzım gelmez. Sadece insan olmak, alelâde müşahede ve tefekkür kudretini haiz bulunmak kifayet eder.

Lâkin tabiatın bütün bu kuvvetleri arasında güneş, yani semavî ateş; yeryüzündeki nârın ve nurun memba ve menşei olan ve dünyadaki hayat ve hareketin yegâne illeti bulunan güneş, şüphesiz en kudretlisidir. Bunun mahzû hayat olduğunu anlamak ve arzın damarlarında bu semavî nurun nufuz ve seyeranı bir cismin damarlarındaki kanın cereyanı mesabesinde olduğunu idrâk etmek için uzun düşünceler yapmağa, uzun illetler aramağa lüzum yoktur. O, her yerde ve her zamanda görünür ve kendisini hissettirir.

Baharın yaratıcı güneşi arzın çehresine gülümsediği ve ılık ziyasıyla onu okşadığı vakit, yerin sinesinden yeni bir âlem zuhûr ettiği görülür. Sıcak ve rutubetli rüzgârlarla ihtizaz eden yeşil otların emdiği hayat zerrelere onun nurudur. Çiçekler ondan renk ve rayiha almak için göğüslerini açarlar. Yapraklar arasındaki yuvalarında kuşları şataretle nağmesaz eden, odur. Dağlarda, ormanlarda, denizlerde bütün mahlûkata aşk ve tevalüt hissini veren ve onlara hayatın neşve ve sürurunu tattıran, odur. Arzın bütün hayatı ve hayatın bütün zevk ve şevki güneşin bir aksinden başka bir şey değildir. Son asırda hararet bahsiyle uğraşan büyük fizikçi İskoçyalı Tindal'in bir hakikati feniye olarak dediği gibi "bizler güneşin evlâtlarıyız." İlimin zamanımızda tespit ettiği bu hakikati beşeriyet en iptidaî zamanlarda da sadece müşahede ve tefekkür neticesi olarak bütün manasıyla ve bütün vuzubiyle görmüştür.

Beşeriyet, tufuliyet devrini bitirip te müşahede ve tefekkür çağlarına vâsil olduğu ve düşüncelerini başka birine de anlatmak ihtiyacını duyduğu vakit, onun dil vasıtası güneşten mülhem olduğuna şüphe etmemelidir. Güneş - Dil Teorisi'nin dil menşei hakkında açtığı vâsi ve hudutsuz ufuk, yeni bir âlemdir ki, dillerin estar perdelerini tamamen kaldırarak cihanşümûl bir sistemin esasını kurmuştur. Fakat benim burada bahsedeceğim şey, bu nazariyeye müstenit bir dil tezi değildir. Bu mesele burada diğer arkadaşlar tarafından izah ve teşrih edilecektir. Ben burada Güneşin beşeriyette dinî ve felsefî fikirlerin de nasıl esası ve dünya medeniyetinin nasıl âmili olduğunu anlatmak isterim.

Dediğimiz gibi, beşeriyet müşahede ve tefekkür devresinde ilerledikçe yeryüzüne hayat saçan, her şeyi yaratan ve üreten bu nuru âteşine kâinatın ebedî halık nazariyle bakmıştır. Türk kavmi ise bu tefekkür devresinin en iptidaî safhasında kendisinin bu nuru ezelinin mevlûdu olduğu kanaatini hâsıl ettiğinden, bir şahsın babasına yani halıkına isnadı nesep etmesi gibi, kendi nesebini Güneşe isnat etmiş, ve Güneşin türlü vasıflarından ve hasletlerinden ve daha sonra tamim ile alelittlak nurdan ve ışıktan kabîle isimleri almıştır. Bu isimler bize güneş ibadetinin ilk menşei göstermeğe hizmet edeceği gibi, bu isimleri taşıyan kavimlerin de nekadar kâdeme doğru yükseldiklerini göstermeğe kâfi bir delil olur.

Bu isimler arasında «kor, koyaş, köyük, güneş, gün, kun, çoğdu, çoyat, kapsak, kavruk, ili, ellât, yalman, yanarık, yağdu, yakıt, ışıklı, kızkık, kızıl, ötemiş, töles, beltir, balas, balkar, yiltas» isimleri bilhassa şayanı dikkattir. Bunlardan her biri güneşin bir türlü vasfından alın-

mış isimlerdir. Meselâ; Türkçede «köymek» yakmak, dağlamak manasındadır ki, Arapça «key» kelimesi de budur. Güneşin yakıcılık vasfındandır ki «koyaş, köyük, güneş, gün, kun» isimleri alınmıştır. Kezalik Türkçe «il, yıb» sözü nur ve alev manasındadır. Yıldız, yıldırım, yalavda olduğu gibi; bundan «ili, ellât, yalman, yiltas = yıldız» kelimesi isim olarak alınmıştır.

Kezalik yakmak, yanmak fiillerinden «yanarık, yağdu = yaktı, yakıt» kabîleleri isim almışlardır.

Nur manasına olan ışık kelimesinden «ışıklı» ve kızmak, hararet kespemek manasından «kızık, kızıl» kabîleri isim aldıkları gibi, ateş manasına olan «ot» tan «otamış» nur manasına olan «töb» den «töles» ve parlaklık manasına olan «bel, bal» dan «beltir, Balas, Balkar» kabîleleri isim almışlardır.

Narı beyzâ manasına olan «kor» dan «Kor» kabîlesi isim almış olduğu gibi, güneşin çok şiddetli harreti manasına olan «çoğ» dan da «çoğdu, çoyat» kabîleleri isim almışlardır.

Gene Türk kavmi yaratan ve türeten bir kudret sıfatiyle Güneşe tapınmış, Güneş kültünü kurmuş ve onun azamet ve celâlini tebçile başlamıştır. Filhakika göklerin hudutsuz ve ölçsüz boşluğu içinde onun akılları durduran yürüyüşünü, uçuşunu temaşa kadar ruhu okşayan, kendisine çeken bir şey var mıdır? Tulûunda, gurubunda o nasıl eşi bulunmaz bir haşmet ve celâldir ki, ruhu beşeri iradesiz ve ihtiyarsız olarak kendisine cezp ve reshir eder. Gecelerin derin karanlığına takip eden tan vaktinde tabiatın yavaş yavaş derin bir uykudan uyanmakta olduğunu gösteren ve tedricî surette gök yüzünü kaplamaya başlayan ağartılardan sonra ufukta tasvir olunmaz bir kızıl haşmetin belirdiği görülür. Binlerle ve binlerle şuar nur içinde ilerliyen ve hele ufukta seyrek bulutlar üzrinde mütecellî sayısız nur ve zıya dalgaları arasında yükselen kâinatın eşsiz ve benzersiz şehinşahının göz kamaştıran ve alevler saçan çehresi görülür. İnsanlar bu haşmet ve celâl önünde kendi aciz ve zarflarını hissetmekten mütevellit bir huşû ile bu hayırkâr ve hayatbahşâ ilâha daima ubudiyet secdelerini arzemişlerdir. İşte Türk evlerinin, Türk çadırlarının kapıları daima doğuya müteveccib olmasının sebebi bu şehinşahi kâinatın derin karanlıklar içinde kalan cibani tenvire gelişini istikbal ve ona kulluklarını arz etmek içindi. Türk hakanları da kendilerini Güneşle Ayın tahta çıkardığı bir hü-

kümran addediyorlardı ki bununla kendilerini nura yani Güneşe nispet ediyorlardı.

Güneş ibadetinin yalnız Türklere mahsus bir telâkki ve ibadet olarak kaldığı zannedilmemelidir. Ortaasyadan muhaceret devri başladığı gibi Türk camiasından ayrılarak dünyanın dört köşesine dağılan ve yayılan kavimler aynı itikadı da dünyanın her tarafına nakletmişlerdir. Bu kavimler indinde de Güneş büyük ilâh olarak tanınmakta devam etmiş ve Güneş kültü cihanın umumî bir kültü halini almıştır. Bu sebeptendir ki, Hind - Avrupa ve Semitik denilen kavimlerin bütün ilâh isimleri Türkçe kelimelerden ve Türkçe güneş ve nuru ifade eden kelimelerden ibarettir. Akatlarda ve Asurilerde «Il» kelimesi doğrudan doğruya Allah demektir ki, Güneşin Allah yani Haliki mükevvenat olması fikrindedir. Bunun ideogram şekli sekiz şualı bir yıldız şeklinden ibaretti. Sekiz şualı yıldızın güneşi ifade ettiği şüphesizdir. Çünkü alelîtlâk yıldızların dört veya beş şua ile tersim olundukları malûmdur. Bu kelime Türkçe «il - yıl» kelimesinin aynı olduğu ve güneşi, nuru ifade ettiği şüphesizdir. Türkçe «yıl» kelimesinin doğrudan güneş manasına kullanılmış olduğu, sene demek olan «yıl» kelimesiyle de sabittir. Çünkü sene güneşin bir devresinden ibarettir ve bizzat güneş fikrinden alınmıştır. Yıl dahi güneş ve güneşin bir devresidir.

Gariptir ki, bizim bayrağımızdaki yıldız vaktiyle çevresi daha büyük ve sekiz şualı olarak tersim olunurdu. Sonraları bu şualar stilize edilmiş, kısaltılmıştır. Demek oluyor ki, bayrağımızdaki yıldız güneşin remzi idi. Uzun zamanların müruru ve islâmiyetin tesiri ile mevzuu unutulmuş sonraları ay - yıldız olduğu zehabı hâsıl olmuştur. Bununla Türk milleti Güneşle Aya yani nura mensup olduğu ve Türk Devleti Güneşle Ayın himayesi altında bulunduğu anlatılmak isteniyordu. Türk hakanlarının Güneşle Ay tarafından tahta çıkarılmış olduğu telâkkisiyle Türk bayrağının Güneşle Ay remzini taşıması birbirine nekadat uygun ve ahenktardır.

Şu halde güneş kültü Mezopotamyaya ve hattâ Suriyeye Türk kabileleri tarafından getirilmiştir. Bu kültürün izleri yalnız *il* kelimesinden ibaret değildir. Türkçe güneş ve nuru ifade eden diğer kelimeler de kavimlerin ve kabilelerin tarzı terekübüne göre güneş mabudunu gösteren ilâh isimleri olmuştur.

Ezcümle Türkçe *Bel* = *Bal* lâfzı da Güneş ifade eden ilâh isimleridir.

Bel gene Mezopotamyada ve Sumerlerde güneş ilâhı idi. Bu kelime «Bal» şeklinde Kenanîlerin ve Fenikelilerin, hattâ İbranîlerin ilâhı olduğu gibi «Belin» şeklinde Gallerin «Abellon, Apollon» şeklinde Yunanîlerin güneş ilâhını ifade etmiştir.

Türkçede ateş demek olan *od* kelimesi Sumerlerde «Utu» şeklinde güneşi ifade eden bir ilâh olduğu gibi «Aton» şeklinde Mısırlıların güneş ilâhı olmuş «Adon» şeklinde Fenikelilerin ve «Odin» şeklinde İskandinavlıların, «Vodan» şeklinde Cermenlerin güneş ilâhını ifade etmiş ve sadece «Vad» şeklinde de Arapların ilâhı olmuştur.

Berus'a göre Babilîlerin itikadında *Bel* ilâhıdır ki, zulûmatı yarmış, parçalamış ve gökle yeri vücuda getirmiştir. Fenikelilerde *Bel* ilâhı en yüksek derecede Güneşi temsil eden bir ilâh idi. İbranîlerin Yahuvaya muhtas olan büyük mabetlerinde bile Güneşe teabbüt için mevki vardı. Ezehiyel, mabedin küçük kapısı ile mihrap arasında yüzleri şarka karşı dönük olarak Güneş önünde secde eden Güneş âbitlerini tasvir eder. İlâhın amblemi, Yuda kırallarının mabet methaline vazetmiş oldukları atlar ve arabalar idi ki, Yunanîlerin *Eos*'u gibi burada da Güneşin dört atlı bir araba içinde fazayı semayı katetmekte olduğuna zehabın remzi idi. İbranîler arzın hayatı nebatisi üzerinde, meyvelerde, üzümde, zeytinlerde, incirlerde Güneşin hayat veren tesirlerini «Bal» a atfediyorlardı.

Adon'un en büyük ve en meşhur mabedi - Renan'ın «güleryüzlü Alp» namını verdiği - Lübnan dağlarının eteğinde *Biblos*'ta idi. Şimdi Nehrülkelp denilen çayın o zamanki ismi «Adon» nehri idi. Tabiatın bütün feyzine, bütün güzelliklerine ve ziynetlerine sahne olan bu yerde Adon ile Afrodit'in aşk ve garamının efsaneleri okunur, Mayıs ve Temmuz aylarında bu mâcerayı aşkı andıran orjiler yapılır.

Fenike sahillerinde bir şiir ve hayal mahiyetinde kalan Adon, bilhassa Mısırdaki *Aton* şeklinde Mısır Kozmogonisinin ve Mısır felsefesinin esası olmuştur.

Mısırdaki Aton yani Güneş, cihanın hükümranı, kâinatın hâlık ve hâkimi addediliyordu. O hem mühlük, hem hayatbahşa nuru zıyanın naşiridir ki, mahlûkatın en âciz ve hakîrlerinin dahi o nuru ezelîden âdilâne hisseleri vardır. O, maddî ve manevî hayatımızı idare eden, kâinatı intizam ile, adaletle tedvir eyliyen fevkalâz muhteşem ve ulvî bir kudretin şekli meşhududur. Mısırlıların tekvin hakkındaki fikir ve nazarlarının Güneşi ifade eden Aton'a karşı söyledikleri şiirlerinde görürüz.

«~~Sen~~ Letafetinle yükselirsin, ey yaşryan Aton, ey hâkimi ebediyet! Sen nur saçarsın. Sen güzel ve kuvvetlisin. Senin aşkın ne büyük, ne vâsıdır. Şuaatın bütün mahlûkların gözü için parlar, çehren kalpleri yaşatmak için zıya saçar. Sen iki dünyayı aşkınla doldurdun. Ey kendi kendinin halıkı, bütün arz ve onun üstündeki mevcudatı, insanları ve bütün hayvanları ve arz üzerinde yetişen bütün eşcar ve nebatatı doğuran, yaratan güzel hükümrân! Sen onlar için semada yükseldiğin vakit onlar yaşarlar, çünkü sen bütün mahlûkların anası ve babasıdır. Sen yükseldiğin vakit onların gözleri sana bakar, şuaların arzı başlı başına tenvir eder, onların ilâhı olarak sen görüldüğün vakit bütün kalpler seni hürmetle tebcil eder. Lâkin sen semanın ufkunda istirahatata daldığın vakit onlar ölü gibi yatarlar. Sabahleyin senin nurun semanın ufkunda yeniden görününceye kadar başları örtülüdür, burun delikleri tıkalıdır. O vakit onların kulları senin kudretine taabbüt ederler. Letafetinle sen kalpleri canlandırır ve yaşatırsın. Sen zıya saldıgın vakit bütün dünya şenliktedir.

Sen, Aton, ebediyyen yaşryan sensin. Göklerin üstüne çıkıp ta bütün yarattığın şeyleri seyrü temaşa için uzak gökü sen yarattın. Orada sen yalnızsın. Bununla beraber, milyonlarca mahlûklar seninle yaşamakta ve senden nefhai hayat almaktadırlar. Senin şuaatınladır ki, çiçekler yaşar, yeryüzünden tenebbüt eden her şey senin zuhûrunla bereketlerin. Her şey senin çehrenle canlanır. Bütün hayvanlar ayak üstü sıçrarlar, yuvalarında olan kuşlar şevku şatarele uçarlar, kıvrılmış olan kanatları zihayat Aton'a tapınmak için açılır.”

Bu şiir bize güneş hakkında Mısırlıların büyük felsefesinin ana hatlarını gösterdiği gibi vahdaniyeti ilâhiye fikirlerinin de ilk tohumlarını göstermektedir.

Onlar, Güneşin fazayi semadaki seyri daimisini bir hükümdarın kendi mülkünü daimî teftiş ve murakabe etmesine benzetiyorlar ve hergün dairei hükümrânisinin her tarafını gezerek, her tarafa nur ve hayat saçarak, her taraftaki hâdisatı tanzim ve ıslah ederek ezeli ve ebedî nizamı kâinatı tesis ve idame etmekte olduğu fikrini taşıyorlardı.

Iskandinavların «odin» ve Cermenlerin «votan» ı da mavi bir mantoya bürünmüş bir ilâh idi ki, tek gözle tersim olunuyor ve kâinatındaki hâdisatı bu gözle görüyordu. İlâhın büründüğü mavi manto güneşi ihata eden hudutsuz gökten başka bir şey değildi. Yunanistanda Orfism'in telkin ettiği fikir de bundan ibarettir. Orada da kâinatın

ilâhı Güneşle Aydan ibaret olan iki gözle cihanın hâdisatını seyrü temaşa ediyor ve bu hâdiselerde gizlenen bütün amillere ittıla peyda ediyordu.

Suriyede, Mısırdaki, İskandinavada, Almanyada aynı ilâhın aynı isim ile yâdolunması, bunların müşterek membarlarını göstermeğe kâfi değil midir? Yunanistanda, Mısırdaki, İskandinavada ilâhın hâdisatı kâinatı müşahede şekillerinin aynı telâkkiyi göstermesi, bu fikirlerin aynı menşee ait olduklarını ispat etmez mi? Hele bu ismin yalnız Türkçe ile izah olunabilmesi, bunun Türk dimağlarında doğmuş, Türk heyeti içtimaiyesi içinde tekâmül etmiş ve Türk âlemi vasıtasıyla cihana yayılmış bir fikir olduğunu göstermez mi?

Aton Heliopolis'in henüz hususî ilâhı olduğu en kadim devirlerde, yani Mısırın ilk saltanat ailelerinin hüküm sürdükleri zamanda, Mısırın büyük bir kısmı Güneşe «Hor» namıyla taabbüt ediyordu ki, bu da Türkçe narı beyza demek olan «Kor» kelimesi idi. Bu kelimedir ki, Acemcede güneş manasını ifade eden «hor» ve «horşit» kelimelerinin de esası olmuştur. Mısırdaki «Hor» sonsuz ve nihayetsiz sema içinde Güneşin daimî uçuşunun remzi olarak bir kuş şeklinde tersim olunuyor ve güneşin etrafında görünen şualar kuşun kanadına benzetiliyordu.

İrânın nur ilâhı olan Ahuramazda'sı dahi böyle tersim edilmiş değil midir? Zaratustra'nın tesis ettiği felsefi fikirler ki, cihanda hayır ile şerrin, faziletle fazahatin, nur ile zulmetin daimî bir mücadelesi prensipinden ibarettir, hep güneş fikrinden alınmış şeyler değil midir? Zendavesta'yı dolduran mankıbeler Ahuramazda ile Angromanyon'un yani nur ile karanlığın cidalinden başka nedir? Aynı fikirlere ve aynı cidalin lejandlarına, mitlerine Zaratustra'dan en az yirmi beş asır evvel Mısırdaki *Hor* ile *Set* hurafelerinde de tesadüf edilir. Orada da *Hor*, şer ilâhı olan *Set* ile sonsuz bir mücadele halinde görülür; nihayet bu cidal *Hor*'un galebesiyle neticelenir ki, cihanda hep nurun galebesini ve nurun hakimiyetini ifade eden fikirlerdir.

Şimdi bir de din bakımından cihanda büyük rol yapmış olan Yahova'dan, İbrânilerin bu has ilâhından bahsedelim. Evvelâ şunu söyleyelim ki, Yahova'nın manası bugüne kadar ne İbrânî uleması tarafından, ne de din tarihiyle meşgul olan mütekaddim ve müteahhar ulema tarafından anlaşılabilir, tayin ve tespit olunmuş değildir. Herkes buna bir türlü menşee isnat eder; kimi Aramice «olmak» demek olan «haya» dan getirmeğe çalışır, kimi "ben oyum" demek olduğunu söyler. Bu eti-

molojiler hiçbir kimseyi ikna edememiş ve Yahovanın mâna ve menşei meçhul olarak kalmakta devam etmiştir.

Muhtelif kabîleler konfederasyonundan ibaret olan ve sonraları Beni İsrail namı altında birleştirilen İbranîler her kabîleye mahsus bir ulûhiyete taabbüt ettikleri vakit kısmen «İl» kısmen «Bel» mabuduna ve bir kısmı da «Yahova» ya taabbüt ediyorlardı. Kabîleler yekdiğerine tedahül ettikçe bu muhtelif ulûhiyetlere de umumen taabbüt ettiler ve sonraları bunların heyeti mecmuasına *Yahova* tekaddüm ve tefevvuk etti ve Beni İsrailin yegâne ilâhı bu oldu. Daha sonra da bütün kâinatın hâkim ve nâzımı addedilerek vahdaniyeti ulûhiyenin temeli kuruldu.

Yahova ne idi? Yahova da *Il* gibi, *Bel* gibi güneş ilâhı idi. O, bir nuru muhrikti. Yahova ilk defa İbrahime görüldüğü vakit alevler saçan bir şule halinde görüldü. Sina çölünde Beni İsraille geceleri bir alev yığını ve gündüzleri bir duman sütunu halinde görüldü. Musa Madyan'da kayın babasının sürüsünün çobanlığını yaparken Hurep dağı eteğinde kendisiyle konuşmak isteyen Yahova çalılıklar arasında yükselen bir alev halinde görüldü. Sina dağında ilk defa Musaya ateşler ve dumanlar içinde kendini gösterdi. İkinci defasında Musa Sina dağının tepesine dumanların ve bulutların fevkine çıktığı vakit Yahova her şeyi yalayan bir ateş halinde tecelli etti.

Şairler onun koyu bulutlar arasında ateşler ve kıvılcımlar saçarak seyretmekte olduğunu tasvir ederler. Ressamlar onu, fazayı semada daimî uçuşunun remzi olmak üzere, kanatlı bir kuş halinde tersim ederler. Onun orduları ateşten arabalar ve atlardır ki, Beni İsrailin hasımları üzerine bunları saldırır.

Demek ki, Yahova yanan, yakan, alev saçan, cihanı tenvir eden bir mevcudiyetin, bir nurun ismidir. Bu da güneşten başka bir şey değildir. Şu halde Yahova ismi nereden geliyor?

Hiç şüphe etmemelidir ki, İbranîler İberlerin bir şubesi idi, ve ilâhlarının ismini de Ortaasyadan, Türk membandan getirmişlerdi. Yahova kelimesi de Türkçede «Yagu» lâfzı idi. Yakıcı nur demek olan «Yagu» kelimesidir ki, İbranîlerin âteşin ilâhının yani Güneşin ismi olmuştur ve cihanda din noktai nazarından en büyük rol yapmış olan Yahova da Türkçe kelime ile ifade edilmiş bir Güneş ilâhıdır.

Güneşi ifade eden daha birçok ilâh isimlerinin yine Türkçe kelimelerden ibaret olduğunu ve ancak Türk kabîleleri tarafıdan bu fikrin

cihana neşredildiğini izah ve ispat etmek mümkündür. . Fakat yüksek heyetinize karşı bu kadarlık izahat dahi Güneş Kültünün vüsat ve şümülü hakkında bir fikir edinmeğe kifayet edeceği ümidiyle fazla tafsilâttan tevakkî ediyorum.

Görülüyor ki, insanîyet, daha mücerret ve maddiyetten daha ârif fikirlere yükselmeden ve Güneşi de kâinatla birlikte yaratan daha ulvî, daha ezeli ve bütün mükevvenata, bütün fazaya, bütün ecram ve eflâke hâkim bir nuru aslînin vücudunu teyakkun fikrine erişmeden evvel tabiatın müşahedesinden elde edilen sağlam bir kanaatle Güneşi ezeli nur ve ezeli hâlik olarak tanımış ve tapınmıştır.

*
* *

Güneş yalnız dinin ve felsefenin esası olmuş değil, beşerin en büyük mevhibesi olan ulûmun da esası olmuştur. İletî eşyayı ara-
maktan ibaret olan felsefenin gayesi hakikati eşyaya nüfuzdur. Haki-
katî görebilmenin tek vasıtası ise Güneştir. Bundan dolayıdır ki, «gün»
kelimesi Türkçede hem bizzat Güneşi, hem Güneşin görüş ufkumuzda
bulunduğu müddeti zamanı ifade eder, hem de hakikat ve adalet ma-
nasına gelir. Filhakika Güneş kendisi bizzat bir hakikat, bariz ve
aşikâr bir mevcudiyet olduktan başka, bütün hakikatleri idrâk ve teyak-
kuna bizi sevkeden, bütün hakikatlere vukufumuzu ve irtılamızı temin
eyliyen biricik vasıtaadır. Güneş olmasa idi bizi ihata eden bin türlü
eşya ve mevaddın vücudunu, onların hasîsalarını ve tabiatlerini ne-
reden bilip nereden anlayacaktık? Nüfuzu mümkün olmıyan derin
ve koyu bir karanlık içinde yaşıyacak olan beşeriyet, bilmem, denizdeki
balıklardan veya toprak içindeki böceklerden daha ziyade idrâk
ve taakkul hassalarına malik olacak mıydı? Biz Güneşin nuru vasıta-
sıyledir ki, muhitimizde bulunan eşyayı görüyor ve onların havas ve
tabiatlerini müşahedeler ve tecrübelerle anlamağa çalışıyoruz.

İşte eşyanın tabiatlerini aramak ve bulmak ve bunların sebep-
lerini ve illetlerini anlamağa ve keşfe çalışmak sayesinde ki, be-
şerin bugün ciddiden iftihar edebileceği ulûm ve fûnunun temelleri ku-
rulmuştur. Felsefe yolunda yürüye yürüye ilim ve fen sahasına giril-
miş ve bir kere bu sahaya girildikten sonradır ki, beşeriyet mucizeler
yaratmıştır.

Bu suretle, Güneş müspet ve maddî ulûm ve fûnunun esası olduğu gibi, gayrimaddî ve içtimai fikirlerin, ezcümle hak ve adalet fikirlerinin de membar olmuştur.

Filhakika yeryüzünde Güneşten daha âdil ne vardır? Bütün mah-lûkat, bütün hevam ve haşarat onun nurundan, onun sıcaklığından kayıtsız ve şartsız, ayrıksız ve seçimsiz, müsavi derecede istifade eder. Bu adaleti kâmilemdir ki, Aton hakkındaki Mısır şiirlerinde terennüm edilmiş ve Güneş cihandaki mutlak adaletin bir timsali sayılmıştır. Kendilerini Güneşin oğlu ve yeryüzünün Güneşi addeden Firavunlar ve sair hükümdarlar kendilerini Güneşe benzettiklerinden dolayı halka adalet tevzi etmek vazifesiyle mükellef olduklarını anlamışlardır.

Hamurabi Babilde meşhur kanununu neşrederken adalet ilâhı olan «Bel» in, yani Güneşin bu kanunu kendisine verdiği tersim ettiriyor ve böylece kanunu Güneşten ve Güneşin adaletinden mülhem olarak tanzim eylediğini anlatmak istiyordu. Eski Türk imparatorları da *Kaan* unvanını almakla kendilerini yeryüzünde Güneşin timsali addediyorlardı. Çünkü Türkçede «Kaanmak»: Tutuşmak, nur saçmak, alevriz olmak manasınadır ki, Güneşten kinayedir. Böylece Kaanlar Güneşi ve Güneş adaletini temsil ediyorlardı.

Ya, hak fikrinin doğrudan doğruya nur fikrinden alınmış olduğuna ne dersiniz? Arapların «hak» şekline koydukları kelimenin aslı Türkçede «Ak» tır ki, nur manasınadır. Güneşin beyaz, lekesiz nurundan alınmış bir fikirdir. Daha doğrusu Güneşin bizzat kendisine ve nuruna verilmiş ve sonradan nura teşbih edilen hak fikrine tevsi olunmuş bir sıfattır. Hakkın zuhûru ve tebarüzü, nurun tulû ve zuhûruna benzetilmiş ve bu suretle *hakla nur, hakikatle Güneş* karşılaştırılmıştır. Demek oluyor ki, maddî ve gayrimaddî ilimlerimizin esası da Güneştir.

*
* *

Güneş, yalnız dilimizin, dinimizin, felsefi fikirlerimizin mi esası olmuştur? Yeryüzünde beşeriyetin tesis eylediği medeniyet ve refahın esası olan sana't hayatımız dahi, Güneşin tesiri değil midir? O semavî ateşin bir lem'asından ibaret olan yeryüzündeki ateş elde edilmemiş olsaydı insanıyet bundan hiç olmazsa elli bin sene evelki vaziyetinden başka türlü olamayacaktı. Kim bilir, Güneşin bir in'ikâsı ile mi veyahut bir yıldırımın, yani semavî bir nurun sukutiyle mi, bir ormanda veya bir çalılıkta vukua gelen yangın veya her ne suretle olursa olsun elde

edilen bir kıvılcım o ilâhî kâinatın bir parçası nazariyle görülmüş ve bundan alınan maya bir daha söndürülmemek üzere saklanarak narî ebedî namıyla tapınılmıştır.

İnsaniyet bu ilk ateşi bulduğu vakit, kim bilir, ne büyük sevinçler duymuştur. Kışın, fırtınaların, yağmurların, buzların şiddetine karşı kayaların nemli, râtıp, soğuk kovuklarında bin türlü elem ve ıstırapla barınmağa çalışan insanlık, artık bu ateş sayesinde kış hayatında da bir lezzet, bir saadet bulacaktı. Tabiate hâkim oldukları sanılan ilâhların bütün öfkelerine, bütün kinlerine ve kırgınlıklarına karşı bu ateşte bir korunma, bir himaye aracı bulacaklar, onların gayz ve gazabına karşı bununla mukavemet edeceklerdi. Hayatın zarurî ihtiyaçlarını bu ateşle izale edebileceklerdi. İşte bu ateş vasıtasıyla ki, beşeriyetin ilk vâsıtai refahı olan çanak ve çömlekler pişirilmiş, daha sonra bu ateş vasıtasıyla ki, madenler eritilmiş ve beşerî ihtiyaçları kolaylıkla tatmin edecek aletler yapılmıştır. Binlerle ve binlerle senenin tekâmülü neticesi olan bugünkü demir ve çelik medeniyeti kendisini bu ateşe medyundur. Bugünkü kimya ve makine medeniyeti kendisini bu ateşe borçludur. İnsaniyetin bugün hudutsuz deryaları üç, beş günde katetmesi, halıkına yaklaşır gibi hava tabakalarının en yüksek şâhikalarında uçması işte bu ateşle elde ettiği araçlar sayesinde. Bu ateş sayesinde ki, analiz ve sentez yollarıyla tabiat anâsırının mahiyetleri değişmektedir. Evlerimizde huzur ve refahımızı temin eden bin türlü eşya bu ateşle imal edilmiş şeyler olduğu gibi, gıdamızı teşkil eden şeyler de bu ateşle yapılmaktadır. Mitolojinin ilâhları, bu ateşle beşeriyetin kendi gayz ve gazaplarına karşı korunacağını ve ulûhiyet derecesinde tekvin ve icat kudretine malik olacağına teyakkun ettikleri içindir ki, semavî ateşten bir parça çalarak yeryüzüne getirmiş olan Promete'yi Kafkas dağlarının tepelerinden birinde zincirlemişler ve insanlara korunma ve yaratma kudretini verdiği için onu cezalandırmışlardır.

Lâkin mitolojinin ilâhları kendi kudretleri için ne kadar kıskanç olurlarsa olsunlar, tabiatın o eşsiz ve benzersiz hükümrânının lûtfu nimeti, herkes için, her şey için ve her yer için bol bol yaygındır, ve her şey varlığını ona borçludur.

Hulâsa etmek lâzım gelirse, Türkler tabiatın müşahedesinden aldıkları bir kanaatle Güneşi ataları ve hâlıkları sayarak ona tapınmışlar ve en kadîm Türk kabîleleri neseplerini ona isnat etmişlerdir. Yine Türkler Güneş kültürünü cihanın her tarafına yayarak onu umumî ve evrensel bir ilâh yapmışlar, ve bugün daha mücerret ve daha manevî olan vahdaniyeti ilâhiye fikrinin temelini kurmuşlardır. Bu suretle

Güneş, din ve felsefenin esası olduğu gibi, ulûm ve fûnunun, medeniyet ve san'atin de membar olmuştur.

Hakikat şudur ki, hayatımız, mevcudiyetimiz, idrâk ve taakkülümüz ona aittir. Dilimiz, dinimiz, felsefî ve manevî düşüncelerimiz, refahı medenîmiz ona mensuptur. Hattâ bir an içinde kâinatı ihata eden, lâyetenahiliği kat'eyliyen dimağımızdaki zerrei nurun da onun bir lem'ası olmadığını kim iddia edebilir?

Göklerin derinliklerinde parlıyan, cihana ışıklar ve sıcaklıklar saçan Güneş ortadan kalkarsa hiçbir şey yoktur. Onsuz ne ruh, ne hayat, ne idrak vardır. O, her türlü hayalin üstünde sönmez ve silinmez nuru müebbediyle, bütün mahlûkatın ulvî bir membar, hayatın zevk ve şevkinin tükenmez kaynağıdır.

İnsaniyetin daha ilk devrei tefekküründe bu hakikati keşif ve idrâk eden Türk kavmi ezeli ve ebedî bir hakikat keşfetmiş olmakla iftihar edebilir.

Beşerî kültür üzerinde bu kadar mühim rol yapan Güneşin insanlar arasında anlayış ve anlatış vasıtası olan dil üzerinde de aynı tesiri ve aynı rolü yapmış olması gayet tabîî görülmek lâzım gelir. Binaenaleyh Güneş - Dil Teorisi'nin de Güneşe bu kadar ezeli surette merbut olan Türk ilmi telâkkiyatının bir eseri olarak meydana konmuş olması iftihara lâyıktır.

Bu muvaffakiyet Türk milletinin her sahada koruyucusu ve Türk kültürünün yaratıcısı olan Atatürk'ün Türk Dil Kurumu üzerindeki yüksek himayelerinin eseri feyzidir. (*Alkışlar*) Atatürk, o semavî nurun yeryüzüne aksetmiş en parlak bir lem'asıdır ki, o da Türk milleti için tükenmez bir hazinesi hakikattir. (*Şiddetli alkışlar*) Her ânı temas onda ne hakikatler keşfettirir. Onun dimağında bir ateş vardır: Volkanlar gibi yanan, tutuşan, feveran eden bir ateş... Bu ateş milletini medeniyetin ve refahü saadetin en yüksek payelerinde görmek aşkının ateşidir. (*Sürekli alkışlar*) Bu ateş milleti için bir meşale-i hidayettir. (*Alkışlar*) Bu ateşi kendine rehber eden ve bununla aydınlanan yol üzerinde yürüyecek olan Türk milleti cihanda ve her sahai irfanda kazanacağı mevki hürmeti ebediyete kadar götürecektir. (*Sürekli alkışlar*) Binaenaleyh bu ateşin ve ateşi tutuşturan azameti dehasının önünde eğilerek yürekten doğan en derin şükran ve minnetlerimizi bütün samimi ruhumuzla arzutmeyi vecibe biliriz. (*Alkışlar*)

Başkan — Arkadaşlar vakit oldukça ilerledi. Şimdi intihap buyurulan komisyon âzalarının yekdiğerini tanımağa ihtiyaçları vardır. Aynı zamanda Komisyonlara Başkan, Raportör ve Sekreter intihabı vardır. Onun için tezlerin okunmasını burada bırakıyorum. Yalnız muhtelif yerlerden gelen telgraflar vardır. Tensip buyurursanız şimdi burada okuyacağım.

Üçüncü Türk Dil Kurultayı Başkanlığına

Dil araştırmalarında karanlıkları sıyracak bir buluşla bütün Türk dili dünyasına doğan güneşin onur verici aydınlıklarında açılan Kurultaya İstanbul Üniversitesinin saygılarını ve başarı dileklerini ulaştırır, yurdu taşan verimler dilerim.

Üniversite Rektörü
Cemil Bilsel

Üçüncü Türk Dil Kurultayı Başkanlığına

Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi, Türk Dili üzerinde araştırmalarıyla medeniyet kaynağı olan büyük Türk ırkının en eski tarihini ve bütün ilim dünyasını aydınlatan Türk Dil Kurumunun Üçüncü Kurultayına sonsuz başarılar diler ve derin sevgi ve saygılarını sunar.

Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi Dekanı
Muzaffer Göker

Sovyetler Birliği İlimler Akademisi, Türkiye Cumhuriyeti Üçüncü Dil Kurultayını selâmlar ve çalışmalarının tam bir muvaffakiyetle neticelenmesini candan diler.

Cumhur Reisi Kamâl Atatürk'ün idaresi altında, dilcilik teorilerinin dilin teşekkülü ile münasebettar bulunan sahasında kemali cesaretle yeni yollar ve orijinal fikirler takip eden Türk Dil Kurumu bütün teakki severlerin sempatilerini celbetmektedir.

Kurultayın, iki dost devlet olan Türkiye ve Sovyet Sosyalist Şûrular Birliği arasındaki ilmî münasebetlerin kuvvetlenmesine her halde yardım edeceğini ümit ederiz.

Akademi Başkanı
Komarof

Daimî Sekreter
Gorbunof

(Sürekli alkışlar)

Dil Kurultayı Başkanlığına

Helsingfors:

Ulu Kurtarıcının yol başçığıyle açılan Kurultayı kutlar, Türk ulusuna güvenç diler ve bu güvenle de derin saygılarımızı sunarız.

Finlandiya Türkleri Birliğı

(Şiddetli alkışlar)

Başkan — İlbaylardan, vilâyetlerden, belediyelerden, Parti heyetlerinden birçok telgraflar vardır. Tensip buyurursanız Başkanlık Kurulu bunlara münasip cevap versin. *(Muvafık sesleri)...*

Yarın saat 14 te tekrar toplanmak üzere içtima nihayet bulmuştur.